

Zbigniew Wiktor

Uniwersytet Wrocławski

ŚWIATOWA WYSTAWA EXPO 2010 W SZANGHAJU „LEPSZE MIASTO – LEPSZE ŻYCIE”

Streszczenie: Światowa Wystawa Expo w Szanghaju funkcjonowała od 30 kwietnia do 31 października 2010 r. Odbywała się pod ogólnym hasłem: „Lepsze miasto – lepsze życie” i poświęcona była różnym aspektom urbanizacji we współczesnym świecie. Wzięło w niej udział 246 podmiotów, w tym 189 państw i 57 korporacji międzynarodowych, prezentujących największe osiągnięcia w dziedzinie rozwoju przemysłu, nauki, kultury, ochrony środowiska naturalnego i jakości życia, szczególnie w środowisku miejskim. Przedstawiono 1100 projektów i eksponatów z zakresu nauki i technologii, odbyło się tysiące spotkań biznesowych, naukowych, inżyniersko-technologicznych itp.

Słowa kluczowe: światowa wystawa Expo 2010, rozwój gospodarczy Chin, socjalistyczna gospodarka rynkowa, Chiny, przezwyciężenie kryzysu gospodarczego.

Światowa Wystawa Expo 2010 w Szanghaju otwarta została 30 kwietnia 2010 r. i trwała przez 184 dni do 31 października 2010 r. W jej uroczystym otwarciu udział wzięli prezydent ChRL Hu Jintao i wielu prominentnych gości zagranicznych. Przygotowania do niej trwały kilka lat, a o jej zorganizowanie ubiegały się liczne metropolie świata, m.in. Wrocław. Fakt usytuowania jej w Szanghaju jest wyrazem silnej i rosnącej pozycji chińskiej metropolii, i w ogóle Chińskiej Republiki Ludowej, w światowej gospodarce i polityce. Dążenia do zorganizowania wystawy zwiększyły się w 2000 r. po wejściu ChRL do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Ostatecznie przypieczętowane one zostały decyzją Międzynarodowego Komitetu Wystawowego z 2005 r., która przesądziła o wyborze Szanghaju na gospodarza wystawy w 2010 r., co było wielkim sukcesem na arenie międzynarodowej nie tylko samego Szanghaju, ale także Chin. Sukces ten nie był przypadkowy i wpisywał się w serię podobnych wydarzeń, do których możemy zaliczyć pokojowe włączenie w 1998 r. Hongkongu, wkrótce potem także Macao, a w roku 2008 letnie igrzyska olimpijskie w Pekinie, podczas których reprezentacja chińskich sportowców uplasowała się na pierwszym miejscu pod względem złotych medali i zajęła jedno z czołowych miejsc w świecie jako potęga sportowa. Warto także dodać, że w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku Chiny dzięki opanowaniu techniki podboju kosmosu znalazły się w elitarnym klubie państw, które wysyłają sztuczne

satelity i kosmonautów na orbitę okołoziemską. Chiny wdrożyły program dalszych badań kosmicznych, m.in. eksploracji księżyca. Od ponad 30 lat Chiny zadziwiają świat tempem rozwoju gospodarczego dającego 8-10-procentowy wzrost PKB rocznie. Tylko w 2010 r. osiągnęły one 4,5% b/n PKB, co sytuuje je na drugim miejscu w świecie po USA, a plany na lata 2011-2015 i do roku 2020 przewidują kontynuację tego dynamicznego wzrostu. Ciężar gospodarki światowej przesuwa się ku Pacyfikowi, ku Azji, ku Chinom, zatem wybór Szanghaju na gospodarza Expo 2010 nie był przypadkowy¹.

Można powiedzieć więcej: Wystawa Expo – Szanghaj 2010 była wynikiem zarysowanych wyżej prawidłowości i potwierdziła szybko rosnącą pozycję i rolę Chin w światowej gospodarce i finansach, ale także przemiany wewnątrz kraju dokonujące się na podstawie programu socjalistycznej gospodarki rynkowej i budowy bardziej harmonijnego społeczeństwa. Wystawa w Szanghaju przełamała dotychczasową praktykę lokalizacji tego rodzaju przedsięwzięć w Europie, Ameryce i innych wysoko rozwiniętych krajach kapitalistycznych. Tradycje światowych wystaw sięgają 1851 r., kiedy w Londynie, stolicy Imperium Brytyjskiego, ówczesnej wielkiej potęgi gospodarczej dającej ponad 50% światowej produkcji przemysłowej, stworzono podwaliny pod dalsze wystawy. Następne miały miejsce w Paryżu, Nowym Jorku, Brukseli, Sydney, Osace, Hanowerze, żeby wymienić te najbardziej znane. Po raz pierwszy organizację wystawy powierzono Chinom – nowej, już nie tylko wschodzącej, lecz rzeczywistej potędze gospodarczej, przy czym sami Chińczycy, deklarując się reprezentantem krajów Trzeciego Świata, podkreślają, że jest to także sukces wszystkich krajów rozwijających się.

Znaczenie światowych wystaw zawiera się w tym, że co pięć lat poszczególne państwa, przodujące korporacje gospodarcze, instytucje naukowe i technologiczne prezentują najnowocześniejsze dokonania w dziedzinie przemysłu, usług, urbanistyki, architektury, wynalazków, osiągnięć naukowo-badawczych, jakości życia, ochrony środowiska naukowego. Z tych powodów wystawy prezentowały aktualny ranking rozwojowy państw i regionów i zawierały określone aspekty rywalizacyjne i polityczno-gospodarcze. Dokumentowały one aktualny stan rozwoju i współzawodnictwa poszczególnych krajów i ich walki o prymat w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego, kulturalno-socjalnego itp. W XX wieku w okresie konfrontacji między kapitalizmem i socjalizmem państwa o różnych ustrojach polityczno-gospodarczych starały się nasycać wystawy osiągnięciami i treściami ideologicznymi, które miały przemawiać za wyższością ideowo-społeczną swych rozwiązań ustrojowych i możliwości zaspokajania potrzeb społecznych narodów i

---

¹ Artykuł powstał w rezultacie pobytu autora na Światowej Wystawie w Szanghaju w październiku 2010 r., kolejnego stażu naukowo-badawczego jesienią 2010 r. na Uniwersytecie Wuhan w środkowych Chinach, studiów nad źródłami, a także konsultacji naukowej dra hab. Mieczysława Rakowskiego – emerytowanego profesora (docenta) Instytutu Ekonomii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Analizę lat poprzedzających wystawę czytelnik znajdzie w pracy: [Wiktor 2008, s. 312 i nast.].

obywateli. Były one szczególnie eksponowane w okresie „zimnej wojny” między ZSRR i państwami tzw. realnego socjalizmu a kapitalizmem, na czele z USA.

Z czasem wystawy wypracowały formułę ekspozycji tematycznych, a więc przemysłowych, rolniczych, nowych usług, elektroniki, jakości życia, ochrony środowiska naturalnego, wyżywienia itp. Wystawa w Szanghaju miała na celu opracowanie i przybliżenie optymalnego kształtu współczesnej urbanizacji, co znalazło wyraz w głównym przesłaniu i haśle wystawy: „Lepsze miasto – lepsze życie”².

W Wystawie Expo w Szanghaju wzięło udział 246 podmiotów, w tym 189 państw i 57 międzynarodowych korporacji, np. Coca-Cola. Był to znaczny postęp w porównaniu z Expo w Hanowerze w 2000 r., w którym uczestniczyły 172 wielkie podmioty. Wystawa usytuowana została w Szanghaju, największym mieście Chin, liczącym jako cała aglomeracja 20, a jako miasto w granicach administracyjnych 10 mln mieszkańców. Historia Szanghaju liczy 700 lat, co nie jest czymś nadzwyczajnym w Chinach. Miasto rozwinęło się w XIX i XX wieku jako dynamicznie działający ośrodek handlowy i przemysłowy u ujścia Jangcy-ciang, które było kluczem do chińskiego interioru. Szybko powstawały tu strefy specjalne państw imperialistycznych, dążących do skolonizowania Chin, rozwijały się przedsiębiorstwa chińskiej burżuazji, na miejsce tradycyjnego rzemiosła powstawały zakłady przemysłowe, zatrudniające rodzący się chiński proletariats przemysłowy. Tu w 1921 r. na swym pierwszym zjeździe powstała z małych grupiek Komunistyczna Partia Chin. Szanghaj umacniał swą rolę jako centrum gospodarcze, finansowe i wielki ośrodek handlu wewnętrznego i międzynarodowego.

Obecnie Szanghaj jest wielkim centrum chińskiego i światowego biznesu. O wielkości zgromadzonych tu kapitałów świadczy architektura centralnych dzielnic miasta, gdzie dominują sylwetki 300 drapaczy chmur, będących siedzibami największych światowych banków i korporacji międzynarodowych. Nie bez powodów Szanghaj porównywany jest do Nowego Jorku, szczególnie Manhattanu, a giełda szanghajska liczyła się jako drugi ośrodek finansowy na świecie po nowojorskiej. Współczesny Szanghaj to także liczne gałęzie przemysłu, olbrzymi port lotniczy z kilkoma terminalami, wielki port morski, oceaniczny i rzeczny, wykorzystujący Jangcy-ciang do przewozu masowych towarów i ludzi drogą wodną w głąb Chin. W ostatnich latach Szanghaj połączony został zmodernizowanymi szybkimi i superszybkimi liniami kolejowymi, na których pociągi osiągają szybkość do 350 km na godzinę, łączącymi miasto z głównymi metropoliami Chin. Podobnie rozbudowana została sieć autostrad i dróg szybkiego ruchu. Szanghaj w szybkim tempie przybliżył się do najwyższej rozwiniętych metropolii współczesnego świata [Wang, Jiao 2010, s. 28-31].

Wystawa Expo 2010 usytuowana została w centrum miasta na terenach przylegających do rzeki Nanpu. W Chinach wszędzie oszczędza się ziemię i trudno jest

---

² Szerzej na ten temat zob. [Li 2010, s. 12-13].

znaleźć wolne tereny pod nowe budownictwo. Zasadą jest ich pozyskiwanie przez burzenie starych i wyeksploatowanych budynków, całych bloków i kwartałów, by na ich miejsce powstały nowe. Władze miejskie zdecydowały się na wyburzenie całej starej dzielnicy mieszkaniowej i nierentownych zakładów przemysłowych, m.in. starych hut, i uzyskały bardzo atrakcyjny teren w centrum miasta po obu stronach rzeki między mostami Nanpu i Lupu, liczący w sumie 5,28 km², w tym 3,93 km² po wschodniej i 1,35 km² po zachodniej stronie rzeki Nanpu. Wybudowany został nowy port lotniczy Szanghaj Hongqiao, który przejął ponad 90% lotów. Ogółem powierzchnia tego terminalu wynosi 360 000 m². Port lotniczy powiązany jest z innymi lotniskami, dworcami kolejowymi, autobusowymi oraz portami morskimi i rzecznyymi szybkim transportem. Szybka kolej miejska w ciągu 7 minut pokonuje 27-kilometrową odległość od centrum miasta. W ciągu dnia nowy port lotniczy przyjmuje średnio 260 000 pasażerów, co w skali roku daje prawie 100 mln pasażerów. Bezcenną rolę w komunikacji Szanghaju odgrywa metro, szczególnie linia nr 2, łącząca miasto z lotniskiem, ogółem metro przewozi dziennie ponad 6 mln pasażerów. W mieście wybudowano 776 km autostrad i dróg szybkiego ruchu, z tego 145 km w centrum. Przebudowa i modernizacja miasta dla potrzeb Expo pochłonęła 169,3 mld juanów (24,9 mld dol.), z tego tylko w 2010 r. wydano 100 mld juanów (14,9 mld dol.) (por. [Chen, Taylor 2010, s. 16 i nast.]).

Wystawa przyczyniła się do turystycznego i hotelowego rozwoju miasta. Powstało dużo nowych hoteli, schronisk młodzieżowych, hosteli, restauracji, gastro-punktów i ośrodków informacyjno-promocyjnych. W okresie wystawy Szanghaj oferował 334 000 pokoi hotelowych z 557 000 łóżek, z tego 98 000 w hotelach renomowanych „gwiazdkowych” firm. Ponadto turyści mogli skorzystać ze 100 000 pokoi w hotelach w miastach sąsiadujących z Szanghajem. Przebudowa i organizacja terenów wystawy przyczyniła się do poprawy stanu szpitalnictwa i opieki zdrowotnej w mieście, wyeliminowała z centrum miasta szkodzące środowisku stare fabryki, znacznie zmniejszyła się ilość emitowanego do atmosfery CO₂, zmodernizowano zużycie energii, m.in. w większym stopniu wykorzystując energię słoneczną. Zastosowano pojazdy poruszane napędem elektrycznym, zadbano także o większe nasycenie terenów wystawy zielenią, co będzie także miało wpływ na dalszą ochronę środowiska naturalnego.

Podstawowym hasłem wystawy, jak wspomniano, było „Lepsze miasto – lepsze życie”, które zobowiązywało organizatorów i uczestników do przedstawienia dotychczasowego stanu, teoretycznych koncepcji i rozwiązań lepszego życia w warunkach szybko postępującej urbanizacji, eksplozji demograficznej, pogłębiających się różnic między krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się. Współczesny świat nadal jest podzielony na różne strefy rozwojowe, postęp odbywa się niesymetrycznie, dają o sobie znać głębokie różnice między przemysłową Północą a rolniczym Południem. Na to nakładają się sprzeczności wynikające z braku kapitału, niedostatku żywności i czystej wody w licznych krajach świata. Wszystko to rzutuje na

warunki cywilizacyjne, dostęp do nowoczesnych urządzeń komunalnych i domowych, opieki lekarskiej, a także wpływa na możliwości ograniczenia i eliminacji tradycyjnych plag, jak głód, brak odzieży, bezdomność, kryminalizacja, prostytucja, choroby zakaźne. Wielkim problemem współczesnego świata jest brak energii, wyczerpywanie się ich dotychczasowych źródeł, konieczność zmniejszenia emisji CO₂ i towarzyszące temu niekorzystne zmiany klimatyczne. Jednocześnie rośnie udział energii ze źródeł odnawialnych, szczególnie solarnej. Uwagę przyciągały projekty domów energooszczędnych, wykorzystanie energii zużytej, jej krążenia, tradycyjnych źródeł energii, np. wiatrowej, wodnej, źródeł termalnych, łupków energetycznych, biogazów itp. (por. [Lubowski 2010, s. 20]).

Obecnie świat znajduje się w dobie globalizacji, co oznacza, że główne procesy gospodarcze, kulturalne, socjalne i militarno-polityczne obejmują już nie tylko poszczególne państwa, regiony i kontynenty, ale cały świat. W sferze gospodarczo-finansowej sprzyja im rosnący udział korporacji ponadnarodowych, których aktywa i obroty są często większe niż średnich państw. Rodzi to różnego rodzaju następstwa w zakresie ścierania się różnych interesów narodowych, klasowych, nierzadko przekształcających się w wojny o znaczeniu nie tylko lokalnym (np. akcje USA i NATO w Jugosławii w 1999 r., w Iraku w 1991 i 2003 r., w Afganistanie w 2001 r.). Pod tym względem globalizacja oznacza wzrost dążeń państw imperialistycznych do światowej hegemonii i jest kontynuacją rozwoju kapitalizmu w jego stadium imperialistycznym, o czym pisał Lenin przed 100 laty. Proces imperializacji kapitalizmu skutkował dwiema wielkimi światowymi wojnami, nie licząc setek wojen i konfliktów lokalnych, jednak w XX wieku postawiona została mu zaporą w postaci socjalistycznych rewolucji i powstania licznych państw socjalistycznych na czele z ZSRR, które skutecznie obroniły świat przed nuklearną pożogą i dominacją imperializmu. Po upadku ZSRR i socjalizmu w Europie rolę światowego obrońcy pokoju i postępu społecznego przejęła Chińska Republika Ludowa, która na podstawie mechanizmów socjalistycznej gospodarki rynkowej z powodzeniem rozwiązuje odziedziczone historycznie własne problemy i staje się nowym ośrodkiem renowacji socjalizmu, atrakcyjnym nie tylko dla krajów słabo rozwiniętych, ale także dla byłych państw socjalistycznych. W kategoriach globalnych Chiny w coraz większym stopniu biorą na siebie rolę obrońcy postępu społecznego, orędownika pokoju i negują wojnę³.

Kwestie te wystąpiły wyraźnie w treściach wystawy w Szanghaju, prezentowane jednak były nie w sposób nachalnie propagandowy, lecz przez pryzmat możliwości rozwojowych całych społeczności i jednostki, człowieka i obywatela. A więc skupiono się na tym, czy rozwój odbywa się na podstawie pracy i zasady sprawiedliwości społecznej czy też jest odzwierciedleniem dominacji wielkiego kapitału, wyzysku człowieka przez człowieka, neokolonialnej eksploatacji narodów uzależ-

---

³ Kwestie te znalazły szersze naświetlenie w pracy [Fenby 2009, szczególnie rozdz. 26, s. 706 i nast.].

nionych, zagrożeń wojną. W poszczególnych pawilonach narodowych wystawa była okazją do przedstawienia osiągnięć ułatwiających życie mieszkańców. Chodziło także o przybliżenie osiągnięć własnego kraju (lub korporacji) wielomilionowej społeczności chińskiej. Z tego punktu widzenia wystawa była ważnym etapem w walce o zdobycie chińskiego rynku. W polskim pawilonie, nawiązującym architekturą i wystrojem do łowickiej wycinanki, zaprezentowano problemy migracji ludności wiejskiej do miast w XX wieku i wynikające stąd problemy demograficzne, urbanizacyjne i socjologiczno-kulturowe oraz sposoby ich rozwiązywania, które w opinii polskich organizatorów miały zbliżyć te procesy do podobnych procesów cywilizacyjnych, zachodzących obecnie w Chinach. Wykorzystano także cieszącą się w Chinach dużym uznaniem muzykę Chopina w ramach „Roku Chopina”, obchodzonego w związku z 200. rocznicą urodzin wielkiego polskiego kompozytora. Polski pawilon odwiedziło 8 mln zwiedzających, co stawiało go na równi z takimi potęgami, jak Japonia, USA, Niemcy, Francja, nie licząc pawilonu chińskiego (por. [Country pavilions... 2010, s. 23; zob. też Zan 2010, s. 38-41]).

Arabia Saudyjska przedstawiła problemy rozwiązania kwestii lepszego życia w miastach, gdzie dominują problemy pustyń, braku wody, trudnych warunków klimatycznych, ale korzystających z wielkich zasobów petrodolarów. W związku z tym powstały liczne projekty wykorzystania i zastosowania energii solarnej. Kraje czarnej Afryki, bardzo zróżnicowane w poziomie rozwoju i bogactwa narodowego, wstrząsane konfliktami klasowymi i etnicznymi, przedstawiały, na miarę swych możliwości finansowych, specyfikę lokalnej kultury i możliwości rozwiązania swych problemów gospodarczych i społecznych. Fiński pawilon wykorzystał bryłę igloo, w którym eksponowano osiągnięcia cywilizacyjne północnego kraju skandynawskiego, o dużych zdobyczach socjalnych. Kubańczycy swoją wystawę zaprezentowali pod hasłem „Miasto dla każdego”, Niemcy – miasto nowoczesnych technologii i przyjaznego środowiska, w którym człowiek może z powodzeniem rozwijać się pod względem kulturalnym. Francuzi połączyli starą architekturę swych miast z nowoczesnymi osiedlami o współczesnej architekturze, przyjemnej muzyce i z dziełami sztuki. Hiszpanie dali wyraz tradycji rodzimej, a także dynamicznemu narodowemu charakterowi, którego odzwierciedleniem były fragmenty filmów z corridy, pogoni byków i dotyczących zachowań publiczności na meczach piłki nożnej. Tajlandia wyeksponowała swe zalety klimatyczne i miejsce człowieka w środowisku. Rosja pokazała Moskwę jako wielką metropolię, która uległa wielostronnej transformacji w ciągu ostatnich 20 lat⁴.

Na szczególną uwagę zasługiwał pawilon gospodarzy. Zbudowany został według oryginalnego projektu nawiązującego do starej architektury chińskiej jako odwrócona piramida, wykorzystująca drewno jako materiał budowlany; utrzymany był kolorystycznie w kolorach czerwonym i żółtym, a wiec w tradycyjnych chiń-

---

⁴ Szerzej zob. [Country pavilions... 2010, s. 22-24]. Por. też [Sadurski 2010, s. 8].

skich kolorach. Chińczycy przedstawili wielkie osiągnięcia gospodarcze i socjalne ostatnich 30 lat, które uczyniły Chiny rzeczywistym światowym mocarstwem. Hasło „Lepsze miasto – lepsze życie” znalazło wyraz w programie budowy harmonijnego społeczeństwa, co jest podstawowym celem społecznym obecnej polityki KPCh. Harmonijne życie musi być organicznie powiązane z harmonijnym miastem. Jest to bardzo ambitne zadanie, które nie bez trudności wdrażane jest w życie w Chinach. Znajduje to odzwierciedlenie w postępującym procesie urbanizacji i industrializacji Chin. Przez wieki Chiny były państwem z olbrzymią ilością ludności wiejskiej. W 1949 r. ludność ta obejmowała 90% społeczeństwa, a proletariats przemysłowy liczył ok. 3 mln ludzi. Obecnie ludność miejska to ok. 50% mieszkańców, rozwinęły się wielomilionowe metropolie, jak Szanghaj, Pekin, Tianjin, Wuhan, a także kilkadziesiąt miast liczących ponad 1 mln mieszkańców oraz setki i tysiące miast i miasteczek o randze powiatowych i lokalnych. W dalszym ciągu jednak na chińskiej wsi mieszka prawie 700 mln ludzi, a środki do życia z rolnictwa czerpie ok. 300 mln obywateli, którzy na skutek wielkiego rozdrobnienia ziemi, a także jej braku, niskiej wydajności pracy nie mogą być w pełni wykorzystani w gospodarce narodowej. Wzrasta rola robotników sezonowych, liczących nawet do 150 mln ludzi, którzy szukają pracy w szybko rozwijających się miastach nadmorskich i strefach specjalnych, co jest dla nich pewnym awansem, ale jednocześnie pogłębia problemy rodzinne, pracownicze, adaptacyjne⁵.

Kwestia harmonijnego miasta i życia w Chinach ma wyraźnie asymetryczny charakter. Różnice w poziomie dochodów między mieszkańcami miast i wsi są znaczne i wynoszą obecnie jak 3,5 do 1. Oznacza to dużą różnicę cywilizacyjną obu środowisk i od lat problem ten pogłębia się. Kwestiom tym kierownictwo KPCh poświęca wiele uwagi, przy czym w ich rozwiązaniu ścierają się różnorodne interesy, wynikające z bujnie w ostatnich latach rozwijającego się kapitalizmu prywatnego, kapitalizmu państwowego, drobnomieszczactwa (klasy średniej), tradycyjnego rzemiosła i sektora uspołecznionego. Rozwiązanie tych problemów nie nastąpi łatwo i szybko, nawet w dynamicznie rozwijających się Chinach. Przez wiele lat chiński wiejski proletariats oferował co najmniej 150 mln ludzi gotowych do pracy za minimalną stawkę godzinową, a nawet niższą, i godzących się z powodów socjalnych i braku pracy na wsi do świadczenia pracy w najtrudniejszych warunkach. Jednocześnie „harmonijne życie” w samych miastach nasuwa wiele pytań, które rodzą się w następstwie dynamicznie rozwijającego się sektora prywatnego, szczególnie wielokapitalistycznego. Coraz mocniej rozwierają się nożyce między szeroką grupą pracowników najemnych, opłacanych nisko i średnio, i stosunkowo niewielką liczbowo, ale zagarniającą coraz większą część dochodów klasą wielkiej burżuazji (konkurującą i współdziałającą z kapitalistami zagranicznymi). Wzrasta także udział własności średniej i drobnotowarowej, nie tylko trady-

---

⁵ Niektóre aspekty tego zagadnienia podejmuje publicystka M. Kruczkowska [2010, s. 10].

cyjnego rzemiosła, ale także w zakresie nowoczesnych usług, o czym pisaliśmy w innych miejscach tej pracy. W Chinach rośnie rynek towarów luksusowych, rozwija się konsumpcja naśladowująca sposób życia amerykańskiej wielkiej burżuazji. Wszystko to pogłębia rozwarstwienie ludności miejskiej w Chinach i KPCh stanie w niedalekiej przyszłości przed nowymi sprzecznościami, które mogą w sprzyjających warunkach wewnętrznych i międzynarodowych przekształcić się w sprzeczności antagonistyczne. W każdym razie takie niebezpieczeństwo jest realne i siły prosocjalistyczne w Chinach, szczególnie proletariat miejski i wiejski, stoją przed wielkimi wyzwaniem politycznymi⁶.

Światowa Wystawa Expo – Szanghaj 2010 zakończyła się pod koniec października 2010 r. W jej zakończeniu wzięli udział czołowi chińscy politycy, m.in. premier Wen Jiabao, który m.in. stwierdził, że organizatorzy sprostali licznym wyzwaniom. Rolę wystawy w projekcji lepszego życia we współczesnym mieście podkreślił Sekretarz Generalny ONZ Ban Ki-moon. Następną wystawą odbędzie się za pięć lat (2015 r.) w Mediolanie we Włoszech⁷.

Wielkość i znaczenie Expo 2010 dokumentują podstawowe liczby. Wystawę zwiedziło ogółem ponad 73 mln gości, dziennie od 250 do 400 tys. W ten sposób pobity został dotychczasowy rekord frekwencji na wystawie w Osace w Japonii w 1970 r. – 64 mln. Wśród zwiedzających w zdecydowanej większości byli Chińczycy – 95% (70 mln), gości zagranicznych było ponad 3 mln – 5%. Dla licznego Chińczyków był to autentyczny kontakt ze światem Zachodu. Chińczycy głoszą politykę otwarcia, ale jak dotychczas jest to dość jednostronne otwarcie. Na przykład w 2008 r. Chiny odwiedziło ok. 100 mln turystów zagranicznych, a Chińczyków wyjeżdżających poza Chiny było tylko 1 mln. Wystawę obsługiwało 14 tys. dziennikarzy krajowych oraz 3400 zagranicznych. Wystawa wyeksponowała 1100 projektów i eksponatów z zakresu nauki i technologii, odbyło się tysiące spotkań i imprez biznesowych, naukowych, inżynieryjno-technologicznych itp. Organizatorzy musieli codziennie dostarczyć na tereny wystawy 210 mln butelek wody i 200 ton jarzyn, nie licząc innej żywności, żeby nakarmić gości.

Prawidłowe funkcjonowanie wystawy zapewniły władze Szanghaju i jego dzielnic, administracja wystawy i kierownictwo pawilonów narodowych, a przede wszystkim 377 tys. wolontariuszy. Przemieszczanie się gości zapewniało 1017 pojazdów poruszających się po terenach Expo, w tym 321 o napędzie elektrycznym i 500 o napędzie hybrydowym. Zredukowano o 28 400 ton emisję dwutlenku węgla, a transport wewnętrzny pracował na zasadzie „zero emisji CO₂”. Wystawa kosztowała dużo, wydano 28,6 mld juanów (4,3 mld dol.), w tym 18 mld juanów (2,7 mld dol.) przeznaczono na projekty konstrukcyjne, np. na pawilony, 10,6 mld juanów (1,6 mld dol.) wydano na kierownictwo i wydatki bieżące. Na wystawie codziennie

---

⁶ Szerzej na temat chińskiego pawilonu zob. [Zhang, Wang 2010, s. 20-21].

⁷ Cyt. za [Li 2010, s. 18-21].

odbywało się średnio 100 różnych imprez, w tym spotkań naukowych, artystycznych, biznesowych, ogółem było ich 20 000. Bez wątpienia Expo 2010 w Szanghaju było wielkim wydarzeniem o randze ogólnoświatowej, wywarło ono także znaczny wpływ na politykę dalszego otwierania się Chin na świat zewnętrzny. Chiny kolejny raz zademonstrowały światu nie tylko wielki potencjał gospodarczy, wielką historię i kulturę, ale także swoje wielkie zdolności organizacyjne i logistyczne. Wystawa przyczyniła się do wzrostu gospodarczego (ok. 0,5% wzrostu PKB w 2010 r.) i do całkowitego przezwyciężenia kryzysu oraz umocniła autorytet państwa chińskiego i Komunistycznej Partii Chin⁸.

Wystawa w Szanghaju umocniła także dumę narodową Chińczyków związana nie tylko z ich wielkimi dziejami historycznymi, ale także wielkim rozwojem gospodarczym w ostatnich 30 latach. 70 mln Chińczyków mogło na własne oczy przekonać się, jak różnorodny pozostaje świat i że Chiny, szczególnie na tle dotychczas dominującego Zachodu, prezentują się zupełnie dobrze. Oczywiście jest jeszcze wiele do zrobienia, ale wystawa uświadomiła, że podstawowe kierunki polityki KPCh i ChRL są słuszne i umocniły poparcie obywateli dla ich programu. Jednocześnie wystawa była okazją do zastanowienia się przez miliony Chińczyków, jak wyjść z kanonów tradycyjnego myślenia chińskiego i zrozumienia innych cywilizacji. Wydaje się, że Chińczycy swoją tak liczną obecnością potwierdzają poparcie dla polityki socjalistycznej gospodarki rynkowej, która swe pierwotne źródła ma w kategoriach naukowego socjalizmu, zrodzonego na Zachodzie, przyjętego przez KPCh przez doświadczenie WKP(b) i ZSRR, a obecnie rozwijanego przez teorie Deng Xiaopinga i Trzech Reprezentacji. Jednocześnie Chińczycy są świadomi klęski poniesionej przez „socjalizm radziecki” w końcu lat 80. XX wieku i nie chcą doświadczyć podobnego losu. Niemniej jednak zdają sobie sprawę z niebezpieczeństw, kryzysu i słabości krajów kapitalistycznych (imperialistycznych) i jako drugie mocarstwo nie chcą wejść na drogę kryzysu determinowaną przez sprzeczności kapitalistyczne. Chiny stoją przed dalszymi reformami, których skutki mogą być bardzo różne⁹.

W końcu października 2010 r. w trakcie zakończenia wystawy przeprowadzono badania socjologiczne, którymi objęto próbę 1327 respondentów – dorosłych mieszkańców wielkich miast, a więc Pekinu, Szanghaju, Guangzhou (Kantonu), Chengdu, Changsha, Xi’an i Shenyangu. 78,4% badanych opowiedziało się za kontynuacją reform, a 5% było przeciwnych, 16,7% zaś nie wyraziło swej opinii. Ponad 50% pytanych opowiedziało się za dalszymi reformami w życiu politycznym, mającymi na celu stworzenie demokratycznego systemu politycznego z chińską charakterystyką, tylko 15,6% dało wyraz opinii, że w Chinach powinien być wprowadzony demokratyczny system polityczny jak na Zachodzie. Zagadnienie to

⁸ Dane liczbowe dot. wystawy zaczerpnięto z artykułu pt. *184 days at the Expo* [2010, s. 22-23].

⁹ Szerzej na ten temat zob. [Song 2010, s. 8].

wzbudziło liczne kontrowersje, tym bardziej że kraj stoi obecnie w obliczu wielkich problemów społecznych, będących wyrazem pogłębiających się sprzeczności gospodarczych, społecznych między centrum a peryferiami, miastem a wsią itp. W łonie KPCh toczy się wielostronna dyskusja na te tematy, także w aspekcie roli wielkiego kapitału i odrodzonej wielkiej burżuazji, która chce zdyskontować swą pozycję gospodarczą w polityce. Wyniki badań potwierdzają, że większość (blisko 70%) zdecydowanie nie chce „totalnej westernizacji Chin”, a 68,9% wypowiedziało się, że „stabilność powinna być priorytetem”. Na to nakłada się opinia pewnej grupy (36,5%), że lekcja upadku ZSRR w 1991 r. nie powinna być zapomniana i należy to uwzględnić przy podejmowaniu dalszych reform [Kang 2010, s. 5].

Komentując te dane Zhang Shuhua (ekspert Chińskiej Akademii Nauk Społecznych), stwierdził, że trwałe zmiany w prawie i kulturze mogą być ważnymi przesłankami dla lepszych reform politycznych, natomiast ich opóźnienie może prowadzić do problemów społecznych kraju. „Totalna westernizacja nie jest dla nas bynajmniej środkiem wyboru. Także społeczeństwa Zachodu uznają, że chińska praktyka polityczna wzbogaciła modele rozwoju politycznego świata”. Dlatego (jego zdaniem) „Chiny powinny zachować polityczne zaufanie”, cyt za: [Kang 2010, s. 5]. Jeszcze dalej idący pogląd wyraził Li Qiang – dyrektor Wydziału Humanistyki i Nauk Społecznych Uniwersytetu Tsinghua, który powiedział, że „Społeczeństwo obywatelskie jest koncepcją wyrosłą na Zachodzie, która jest bardzo różna od chińskich tradycji. Dlatego napotyka ona wielkie trudności w Chinach.” (por. [Voices... 2010, s. 8]).

Z przeprowadzonych pod koniec października 2010 r. badań wynika, że zmniejsza się akceptacja pogłębiających się różnic między wielkim bogactwem a biedą jako sposób realizacji ideałów sprawiedliwości społecznej i ograniczenia rosnącej korupcji. Odpowiednio opowiedziało się za tym 79,3 i 73,9% badanych, 60% wypowiedziało się za zagwarantowaniem demokratycznych praw, przejrzystością spraw KPCh, mocniejszym prawem i rozszerzeniem demokracji na szczeblach podstawowych. 63,9% badanych wyraziło opinię, że w ciągu ostatnich 30 lat reforma polityczna wypadła z programu, natomiast 26,9% potwierdziło, że w tym czasie klarowna była tylko reforma gospodarcza. W związku z tym prof. Zhang Weiwei (Szkola Dyplomacji i Stosunków Międzynarodowych w Genewie) dał wyraz przekonaniu, że problemy te powinny być rozwiązane przez reformę polityczną, legalnymi metodami (zob. [Kang 2010, s. 5]).

Wystawa w Szanghaju – Expo 2010 potwierdziła wielką dynamikę rozwojową nie tylko samego miasta, ale także całej Chińskiej Republiki Ludowej. Uświadomiła ona głównym ośrodkom życia gospodarczego i finansowego na świecie, że dotychczasowy rozwój na bazie socjalistycznej gospodarki rynkowej nie jest przypadkowy, lecz jest prawidłowością polityki Komunistycznej Partii Chin. Chiny po raz kolejny zademonstrowały światu, że nie są dodatkiem do światowej gospodarki kapitalistycznej.

Literatura

- 184 days at the Expo*, „Beijing Review” z 11.11.2010 r., no 45.
- Chen Y., Taylor B., *Destiantion Shanghai. Endless opportunities to experience rich culture and modern marvels await visitors to Shanghai*, „Beijing Review” z 6.05.2010 r., no 18.
- Country pavilions you should not miss. Poland pavilion: a symphony of paper-cuts and piano*, „Beijing Review” z 6.05.2010 r., no 18.
- Expo bids adieu. World Expo in Shanghai concludes amid praise and increased communication between China and the rest of world*, „Beijing Review” z 11.11.2010 r., no 45.
- Fenby J., *Chiny – upadek i narodziny wielkiej potęgi*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009.
- Kang Y., *Majority of Chinese warn against westernization. Poll: most want political reform, stability*, „Global Times”, Beijing, 1.11.2010 r.
- Kruczkowska M., *Chińskie zawracanie rzek*, „Gazeta Wyborcza” z 6.07.2010 r., nr 151.
- Li L., *A committed city. Shanghai has gone all out prepare for the largest ever gathering in Expo history*, „Beijing Review” z 26.05.2010 r., no 18.
- Lubowski A., *Chiny – jak się zmieniają. Fabryka świata drożeje*, „Gazeta Wyborcza” z 5.07.2010 r., nr 150.
- Sadurski K., *Chiny. Koniec Wystawy Światowej Expo 2010 – umizgi do smoka*, „Gazeta Wyborcza” z 8.11.2010 r.
- Song S., *Shanghai EXPO broadens China's int'l vision*, „Global Times”, Beijing z 1.11.2010 r., no 386.
- Voices*, „Global Times”, Beijing z 1.11.2010 r., no 386.
- Wang S., Jiao F., *Expo de Shanghai: tout est prêt*, „La Chine au Present”, Beijing, vol. 55, Avril 2010.
- Wiktor Z., *Chiny na drodze socjalistycznej modernizacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Biblioteka Azji i Pacyfiku, Toruń 2008.
- Zan J., *China celebrates Chopin*, „Bijing Review” z 20.05.2010 r., no 20.
- Zhang Z., Wang H., *The elements of China. Chinese culture is interpreted by various means for visitors to the Shanghai Expo*, „Beijing Review” z 13.05.2010 r., no 19.

THE 2010 WORLD EXPO IN SHANGHAI ”BETTER CITY – BETTER LIFE”

Summary: The 2010 World Expo in Shanghai – P.R. of China was open from 30 April to 31 October 2010. It attracted 246 subjects: 189 states and 57 corporations, presenting the highest results in industry, science, culture, environment and others. With the main slogan: “Better City – Better Life” as the theme, the Expo was a pageant in which the world could come together to learn about the future of urban life. It also offered a platform for thoughtful dialogue about the progress of mankind. The Expo showed the progress in science and technology. About 1100 scientific and technological achievements with independent intellectual property rights were widely used. There were 73 mln visitors: 70 mln Chinese and 3 mln foreigners. The 2010 World Expo in Shanghai proved not only high organizational talent of hosts, but also great achievements of Chinese socialist market economy as a new alternative socio-economic development of mankind.

Key words: The 2010 World Expo, Better City – Better Life, the economic development of China, socialist market economy, China and the world, the overcome of the economic recession.